

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

klinische vignetten zijn illustratief. Ik heb genoten van haar bijdrage over desillusie naar aanleiding van haar lezing van Miltons *Paradise lost*. Het Bijbelverhaal van de zondeval van Adam en Eva en hun verdrijving uit het paradijs is een positief verhaal over het opgeven van illusies en het oprecht zoeken naar de waarheid. Het eigen levensproject wordt opgenomen zonder in rancunes te vervallen over het lijden dat men te dragen krijgt. Het verhaal van de val van de aartsengel Lucifer en zijn transformatie in Satan is veel negatiever: vernedering en gekwetste trots, psychotische desintegratie, chaos en vernietiging. In de hel is er geen goede en helpende figuur. Segal analyseert de gevolgen van de terroristische aanslag in New York van 11 september 2001: wat internationaal niet herinnerd mag worden omdat het te deprimerend is, wordt herhaald via een manische afweer. Sindsdien weten we niet meer wie vriend of vijand is. Na de instorting van de communistische ideologie hebben we de Russen als collectieve vijand verloren. De nieuwe vijanden werden de Taliban, Bin Laden en Saddam Hussein. Haar paper over het zicht en de relatie tussen epistemofilie en voyeurisme is eveneens een aanrader. Ten slotte omvat het boek een reeks bijdragen aan conferenties en symposia die niet eerder werden gepubliceerd.

Deze twee boeken zijn als broer en zus voor elkaar. Het boek van Quinodoz is een gids en leidraad bij het werk van Segal. De lezer zal pas echt genieten van het boek van Quinodoz als hij het andere werk van Segal heeft ontdekt. Wie hiervoor te weinig tijd heeft, komt ook goed aan zijn trekken wanneer hij zich beperkt tot het lezen van de interviews met Segal.

Literatuur

HEBBRECHT, M. (2005). Een hulde aan Segal. *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, 11, 286-288.

Een bezielend boek

Bespreking van

Jos de Kroon (2007). *Over de ziel*
— *Topologie en effect van een leegte*.
Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
ISBN 978 90 441 2139 1, 151 pp., €18,90

LIEVEN STEELAND

Ruimte maken voor de ziel aan het begin van de eenentwintigste eeuw is op zijn minst ongewoon; deze ter sprake brengen in het 'moderne' (positief) wetenschappelijk denken is gedurfd. In *Over de ziel* vertrekt Jos de Kroon vanuit een lacaniaanse invulling van dat begrip, en hij eindigt erbij. Lacans opvattingen over de subjectwording zijn blijkbaar nog steeds een bron van inspiratie. Het verband dat de auteur legt tussen de ziel en het menselijke verlangen heeft, naar mijn mening, weinig aansluiting bij de westerse wijsbegeerte of bij de visie van Lacan.

We worden door de auteur rondgeleid in de rijke geschiedenis van het 'denken over de ziel'. Het is een huis met vele kamers; de rondleiding mist soms samenhang en is over het boek verspreid. Hij licht een aantal grote denkers toe en schenkt ruim aandacht aan het filosofische materialisme, de voorbode van het materialistische denken in de hedendaagse psychiatrie. De kracht van het boek ligt vooral in de fundamentele bevraging van ons huidige (eenzijdig materialistische) paradigma en de gevolgen ervan voor de psychiatrie (en de menswetenschappen in het algemeen). De vooruitgang van de positieve wetenschappen waar de psychiatrie zich op beroept, is een weldaad voor de geestelijke gezondheid. Deze evolutie heeft ook beperkingen en houdt risico's in. Terecht wijst De Kroon op de verenging die de 'objectiveringsdrang' in zich draagt; deze maakt ons blind voor het feit dat de menswetenschappen

hun kennis ook putten uit de niet-positieve wetenschappen. Ons verlangen naar «volle-dige» kennis confronteert ons met het «object petit a», namelijk de onmogelijkheid om deze kennis te bereiken. Het (menselijke) betekenisverlenende subject als kennis-object radicaliseert dit onvermogen. Het antwoord vanuit de wetenschappen verdiept de kloof door de studie van de «psyche» te verenigen tot hersenonderzoek. De Kroon lijkt in zijn betoog op een moderne Diogenes die opnieuw aandacht vraagt voor de «mens als fenomeen». Hij maakt ons erop attent dat de verruiming van de wetenschappelijke horizon wenselijk is, zelfs noodzakelijk, wanneer we het studie-object in zijn complexiteit willen respecteren. Hij probeert onze blik te verruimen door de aandacht te richten op het wezen van ons werkdomein: de ontmoeting in de spreekkamer.

De Kroon pleit voor een nieuwe «Verlichting». Niet enkel bevraagt hij het wetenschappelijke paradigma, dat in wezen steeds in beweging is; hij ijvert voor een ruimere wetenschappelijke blik dan die van het positivisme. De wetenschapper Primack wees ons erop dat wetenschappelijke zekerheid en liefde datgene gemeenschappelijk hebben wat hen zo typeert: de zaligmakende eigenschap gevat in (te?) kort tijdsbestek.

Het boekje is een moedig pleidooi, dat wellicht weinig aansluiting vindt bij het huidige wereldbeeld. De Kroon vraagt opnieuw aandacht voor de mens in zijn complexiteit die niet tot het materiële te herleiden is. Dit sluit wellicht nauw aan bij onze intuïtie, een als evident ervaren basis die we loslaten vanuit een wetenschappelijke noodzaak.

Klein zonder kader

Bespreking van

Robert Waska (2007). *The concept of analytic contact — The Kleinian approach to reaching the hard to reach patient.*

New York: Routledge.

ISBN 978 0 415 42291 8, xvi + 247 pp., £ 55,-

JAN CAMBIEN

Of er sprake is van psychoanalyse of niet wordt volgens de auteur van *The concept of analytic contact* niet bepaald door formele aspecten van het kader, maar door het al dan niet realiseren van «analytisch contact». Het contact wordt analytisch(er) indien het hier en nu van de overdracht en tegenoverdracht in zijn bewuste en onbewuste aspecten succesvol wordt geduid. Als men daarin niet slaagt, ontstaat geen analytisch contact of gaat het contact teloor. De stelling dat het proces belangrijker is dan het kader werd reeds eerder door onder meer Merton Gill theoretisch verdedigd, maar Waska wil die stelling nu met eigen klinische voorbeelden stofferen.

Waska gaat tekeer tegen diegenen die menen dat er van psychoanalyse slechts sprake is als de patiënt vijf keer per week op de divan ligt, en die het gebeuren hooghartig degraderen tot «psychoanalytisch georiënteerde therapie» als de patiënt slechts vier keer per week op de divan ligt. A fortiori wordt in sommige psychoanalytische kringen misprijzend neergekeken op therapieën die niet op de divan plaatsvinden en waar de frequentie slechts één, twee of drie zittingen per week is. Er worden volgens Waska te veel steriele en inhoudsloze discussies gevoerd over het belang van het aantal zittingen. Veel belangrijker dan een aantal keren per week en het precieze aantal minuten per sessie is de vraag of therapeut en patiënt psychoanalytisch aan het werk zijn. In onze tijd heeft de analyticus